

Soğuk savaş sonrası korku savaşları

Prof. Dr. Nevzat Tarhan

1952 yılında Amasya-Merzifon'da doğdu. 1969'da Kuleli Askeri Lisesi'ni, 1975'te İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'ni bitirdi. Erzincan ve Çorlu'da hastane hekimliği sonunda GATA Haydarpaşa'da yardımcı doçent (1988) ve doçent (1990) oldu. Albaylığa (1993) ve profesörlüğe (1996) yükseldi. 1996-1999 yılları arasında Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde öğretim üyeliği ve Adli Tıp Kurumu'nda bilirkişilik yaptı. Askerlikten kendi isteğiyle emekli oldu. Halen Memory Center isimli Nöropsikiyatri Merkezi'nin yöneticiliğini, Türkiye'nin ilk nöropsikiyatri hastanesi olan NİSTANBUL Nöropsikiyatri Hastanesi'nin Yönetim Kurulu Başkanlığını ve (İDER) İnsani Değerler ve Ruh Sağlığı Vakfı'nın Başkanlığını yapmaktadır. 31'i uluslararası olmak üzere 100'ün üzerinde yayını vardır. İngilizce ve Almanca bilmekte olan Tarhan, evli ve iki çocuk babasıdır. Yayınlanmış kitaplarından bazıları 'Stres ve Hastalıklar', 'Mutluluk Psikolojisi, Stresi Mutluluğa Dönüştürmek', 'Psikolojik Savaş, Gri Propaganda' ve 'Evlilik Psikolojisi'dir.

Soğuk savaş dönemi tamamlandıktan sonra küresel siyasette kutuplaşmalar yer değiştirdi. NATO 1993 yılında savunma konsepti olarak düşman tanımlamasını yeniden yaptı.

Düşman olarak kökten dinciliği tanımladı. Aynı yıl Samuel P. Huntington, Foreign Affairs adlı dergide "Medeniyetler çatışması mı?" isimli yazıyı yayımladı. Daha sonra bunu kitap haline getirdi. Bu bilgiler küresel siyasette değişime işaret ediyordu; paradigmlar değişiyor, küresel siyasete yeni çerçeveler sunuluyordu. Sunulan paradigmlar "öngörü" müydü yoksa "kendini gerçekleştiren kehanet" miydi? Her ne olursa olsun 11 Eylül 2001, Doğu ve Batı medeniyeti çatışmasının küresel siyasette tepe yaptığı tarih oldu.

Günümüzde Batı dünyasında "İslamofobi", Doğu dünyasında Amerikan düşmanlığının yükselmesi küresel siyasette şiddetin rolünü konuşulur yaptı. Dünyada sıcak savaş ve soğuk savaştan son-

ra "kimlik savaşları" diyebileceğimiz yeni dönem başladı. Bu dönemde egemen kültürel kimliğin dünyada egemen güç olmaya çalıştığı, kendi çıkarlarını bu yöntemle korumaya çalıştığını gözlemliyoruz. Kültürler arası korku, güvensizlik ve nefreti beslemesi nefret dinamiğini doğurur. Nefret dinamiğinin sonucu şiddettir. Şiddet eylemlerini besleyen zihinsel eğilimler güvenlik tanımlarını da belirledi. Modernleşme genelde medeniyetin maddi seviyesini arttırdı. Fakat medeniyetin kültürel ve ahlaki boyutu zenginleşemedi. İşkence, kölelik, acımasızlık, kötü muamele küresel suç dalgası doğurmaya başladı. Uluslararası mafya, uyuşturucu kartelleri, uyuşturucu bağımlılığı, boşanmaların artması, ailelerin zayıflaması, toplumsal dayanışmanın azalması, etnik, dinsel ve bölgesel şiddet ve silah zoruyla yönetim küresel bir krizden söz etmektedir. Politik terörden sosyal teröre, ülkelerarası savaştan medeniyetler çatışmasına, geniş bir yelpazede dünya barışının yeniden kurulması mümkün olabilecek mi?

Batı kültüründe modernizmin iki sonucu: Egoizm ve konforizm

Hayat standartlarının yükseldiği, zenginliklerin arttığı toplumlarda şiddet artıyor. Hâlbuki aydınlanma çağının öngörülleri bu değildi; modernleştikçe şiddet azalmalıydı.

ABD'de açıklanan 2003 rakamlarına göre her 14 Amerikalıdan birisi öldürülme, şiddet, tecavüz, hırsızlık suçundan mağdur olmuş, 6 Amerikalıdan biri kapkaç ve oto hırsızlığı kurbanı. 2003 yılında ABD'de suç ile mücadelede harcanan para ise 120 milyar dolar.

Daniel Goleman "Duygusal Zekâ" kitabında, 12 yaşın altında öldürülen çocukların yüzde 57'sinin anne-babaları tarafından katledildiğini belirtiyor. Okul cinayetleri haberleri sık sık gündemde. Acaba insanlarda acıma duygusu mu azalıyor? Tahammülsüzlük mü artıyor? Diğerlerinin ne hissettiğini anlayamamak ve öfkeyi kontrol edememek günümüzde yükselme eğiliminde mi?

Bir de dijital şiddet var. Şehirler kuruluyor, silahlar konuşuyor, soygunlar yapılıyor. Mafya babaları iş başında; motorlu testereleler, lazer silahlar, pompalı tüfekler her şey var. Banka soygununu öğreten, şiddeti özendiren bilgisayar oyunlarından çocuklarınızı alkoyamıyoruz. İster istemez "İnsanlık nereye gidiyor diye sormak zorundayız" şimdi; dünyanın daha yaşanılır olması için neler yapmalıyız?

Diğer taraftan sokak çocukları suç makinesi halinde bir sorun. Yoksulluk servet düşmanlığına daha sonra da gasp gibi ciddi suçlara yöneliyor. Parçalanmış ailelerin artması ahlaki değerlerin zayıflaması tartışılan gerekçeler olarak gözükmüyor.

Keyfe ve rahata düşkünlük

Modern yaşamın insanı bireyselleştirmeye çalışırken bencilleştirmesi, şiddetin sebeplerinden birisidir. Freud, değiştirdiği mutluluk tanımlamasında insanı, "Zevklerini tatmin için yaşayan bir varlık" olarak ifade etti; sadece psikolojiyi değil, popüler kültürü baştan sona değiştiren tarihi sonuçlar ortaya çıkardı. Freud'un doktrini; sürekli hoşlandığın şeyi yapmak, eğlenceye ve lükse düşkünlük gibi sonuçlar doğurdu. Eğlenceyi hakkı gibi gören gençler engellendiklerinde en yakınlarına bile acımadan şiddet uygulayabiliyorlar. Modernizm ektiğini kötü biçimde biçmeye başladı diyebiliriz.

Suç ve akıl hastalığı ilişkisi

Alkol ile suç ve şiddet arasında sebep sonuç ilişkisi hep bilinir. Cezaevleri incelendiğinde, birinci derecede sorumlunun alkol ve madde kullanımı olduğu istatistiksel olarak bilinmektedir. "Şiddet uygulayan, ruhen hasta olabilir mi?" sorusu sık sorulan bir sorudur. Tedavi gören bir akıl hastasının suç işleme potansiyeli toplum ortalamasından düşüktür. En çok suç işleyen akıl hastalığı paranoid şizofrenidir. Vakalar incelendiğinde tedavisiz vakalar olduğu adli psikiyatri servislerince hep gözlemlenir.

Doğu kültüründe yaralanmış kimlikler

ABD'de yaygın bir söylem vardır; "Bütün Müslümanlar terörist değil ama bütün teröristler Müslüman'dır!" Bu söylem İslam dini ile terör arasında haksız bir birliktelik oluşturuyor. Hak arama ve sorun çözme yöntemi olarak Mezopotamya kültürünün şiddeti öngörmesinin İslam dini ile bağlantısının olmadığını zaman gösterebilecek mi? Bu, müminlerin model olması ile yakından ilgilidir.

Bir insan neden terörist oluyor?

Teröristlerin şiddet eylemleri gelişi güzel ve keyfidir. Bu özellikle yarattığı korkuyu

daha yoğunlaştırır. Eylemler şok etme değeri ve politik kazanç sağlama açısından dikkatle seçilmelidir. Bu gün şok etme değeri en yüksek ve politik kazanç sağlamada en kolay yöntem bombalı intihar eylemleridir.

Terörist kişiler incelendiğinde hepsinin terör kurbanı olduğu görülmüştür. Kişisel güvenliklerine olan inancı bozulmuş, gelecekle ilgili ümit duygusu zayıflamış, hayatını koruma ile ilgili ilkel inancı ihlal edilmiş kişilerin kolayca terörist oldukları görülmektedir. Böyle kişiler gelecekteki kayıp konusunda bir kaygı yaşarlar. Pasif kalmalarının kurban olma durumunu sürdüreceklerine dair inanç pekişir. Kendisine gelecek tehdidini azaltacak her harekete katılmaya hazırdır. Eğer grup kimlikleri oluşmuşsa, kendi kişisel kimliklerinin çıkarlarından önce grup kimliklerinin çıkarlarını düşünen idealistler olmaya hazırdırlar.

Terörist kişiler nadiren ruhsal olarak hastadırlar. Çoğu stratejik planlama yeteneğine sahip, zeki insanlardır. Yaralanmış kişisel kimlikleri, grup kimlikleri ve milli kimlikleri, dini kimliklerini onarmak ister. Bu başarısızlık ve yaralanmışlık duygusu şiddeti idealize etmeye yönlendirir. Eğer birincil kimlikleri, grup kimliği ise bu kişiler kolaylıkla canlı bomba olurlar. Böylece vicdanlarından iç izin çıkmış olur. Kaybolmuş ve yaralanmış grup kimliğini ikame etmek için terörist gruba sıkıca bağlanırlar.

İslam'da intihara ve sivillerin öldürülmesine karşı güçlü bir yasaklama olmasına rağmen intihar eylemleri İslam dini adına nasıl yapılabiliyor? Bu sorunun cevabını Lübnan Hizbullah'ını ve Filistin'deki Hamas örgütünü inceleyerek anlayabiliriz. (V.Volkan 1997)

Bu gruplarda şehitlerin isimleri halka açıklanıyor ve yeni katılanlar için rol modeli olarak görülüyor. Kahraman kartları basılıyor ve genç üyelere dağıtılıyor. Bu uygulamayı Lübnan Hizbullah'ı 1983-1985'li yıllarda gerçekleştirdi. Fakat dünya basını bu eylemlerin patolojik doğasına vurgu yapmayı hep tercih etti. Çünkü hangi ideal için kim kendisini öldürebilir ki; bunlar olsa olsa ruh hastası olmalıydılar.

Kimler canlı bomba olmaya aday?

17-23 yaşları arasındaki genç bekar erkekler, ergenlik geçişinin kimlik krizini yaşarlarken potansiyel adaylardır. Kimlik krizi içindeki genç ailelere karşı çıkma eğilimleri olduğu dönemde eğer etnik çatışmadan dayak yemişse, ailelerinden, sevdiklerinden, birisini kaybetmişse potansiyel adaydır. Var olan politik ve ekonomik şartlarda gelecek ümidi zayıflamışsa aday olmuştur. Şiddet idealleş-tirmeye hazırdır. Eğer kişisel güvenlikle-

rine olan inancı zayıflamışsa her an yakalanacaksa, hayatı koruma ve yaşama inancı ihlal edilmişse canlı bomba olmaya hazırdır.

İşte bu psikolojideki gençler ufak gruplara ayrılır; askeri örgüt biçiminde organize edilir. Bu gruplara topluca Kuran okutulup ilahi söylenir. İslam'ın sivillerin öldürülmesini yasaklayan ve men eden yasaklarından hiç söz edilmez. Sürekli "Allah'ın yolunda ölenleri ölü zannetmeyin onlar yaşıyorlar, rızıklarını Rablerinin yanında bulunuyorlar" mealindeki ayetler okumaya yöneltilir. Terörist lider dini beraberlik oluşturmak, özel bir kimlik yüklenmek için sabırla ilgili paragrafları okutur. Fedakârlıkla ilgili bahisler okutulur ve ezberletilir. Bu yöntem izci grubu ve spor takımlarında da uygulanan "grup ruhu" yöntemidir. Ebeveynlerine ve bu misyondan bahsetmemeleri öğretilir. Ayrıca cinsel arzularını bastırmaları istenir, buna karşı cenneteki ikramlardan ve hurilerden söz edilir. Şehidin ölümü düşünülür olarak nitelenir. Ölümsüzlük, ümit duyguları ile beyin yıkama yöntemleri ile Kuran'ı bütüncül olarak değerlendirmeleri imkânsız hale getirilir.

Politik güçler şiddet ve ayrımcılık uygulandıkça korku duygusu artar, ümit duygusu azalır, intikam ateşi alevlenir. Mezopotamya insanında var olan acı çekme, şehit olma, öç alma, şiddeti sorun çözmede yöntem olarak kullanma kültürüne intihar kültürü eklenerek dünyanın geleceği tehlikeye atılır.

Çözüm, sorunun içinde vardır. Politik güçler haklı oldukları kadar mantıklı da olacaklar. Şiddeti besleyen ayrımcılığa adil çözüm geliştirecekler, şiddeti yöntem olarak seçmeyen bölgesel değerleri güçlendirecekler. Filozofların çoğunlukla Batıdan, peygamberlerin çoğunlukla Doğudan çıkması, Doğu insanını motive eden unsurun daha çok din olduğunu gösteriyor. Bunu teröristler kendi amaçları için kullanıyor ve dinin arkasına sığınarak eylem yapıyorlar. Politik güçler de çok önemli bölgesel değer olan dinin ılımlı yorumuna sahip çıkmalı. 11 Eylül sonrası "öfke ve gurur" adlı eseri ile Batıyı İslam dünyasına karşı kıskırtan Oriana Fallaci'ye sahip çıkan dünya basını yanlış yapıyordu. "Korku ve Küstahlık" diye bu görüşü reddiye yazan Prof. Dr. Franco Cordini'yi dikkate almalıyız.

Doğu, kimlik karmaşası yaşarken korkularını saldırganlaşarak ifade ediyor. Batı ise korkularını bencilleşerek ve hedonizme yönelerek korkularını kontrol etmeye çalışıyor. Aslında Batının ve Doğunun ortak paylaşım alanları geliştirmesi, insanlığın geleceğini şekillendirmesi, dünyayı daha yaşanır yapmaz mı? Mevlana'nın sunduğu değerlerin iki kültür için de ortak değerler olması tek çıkış yolu diyebilir miyiz?